

The role of the Ministry of Health of Ukraine in the formation and realization of state policy in the field of transplantation

Роль Міністерства охорони здоров'я України у формуванні та реалізації державної політики у сфері трансплантації

Vadym Pishta

Key words:

transplantation, state policy, realization, Ministry of Health of Ukraine, reforming.

Ключові слова:

трансплантація, державна політика, реалізація, Міністерство охорони здоров'я, реформування.

Постановка проблеми. Державна політика – важлива сфера діяльності суспільства. Залежно від того, наскільки ефективною вона буде, можна стверджувати про успішність держави та благополуччя суспільства. Державна політика у сфері трансплантації має особливе значення, оскільки її успішність безпосередньо впливає на стан здоров'я суспільства та дозволяє рятувати життя людей. У зв'язку з цим необхідно дослідити роль Міністерства охорони здоров'я України (далі – МОЗ) у формуванні та реалізації такої політики.

Стан дослідження. Питання про державну політику у сфері трансплантації станом на сьогодні є малодослідженим. Проте питання про державну політику у сфері охорони здоров'я вже ставали предметом дослідження таких науковців, як: М.М. Білинська, Д.В. Карамішев, Дж. Е. Кершнер, В.М. Пашков, Я.Ф. Радиш та ін.

Мета дослідження полягає у розкритті ролі МОЗ у процесі формування та реалізації державної політики у сфері трансплантації.

Виклад основного матеріалу. Постанова Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) «Про затвердження Положення про Міністерство охорони здоров'я України»¹ визначає, що МОЗ є центральним органом виконавчої влади. Водночас МОЗ є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я.

Разом із цим Закон України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів»² відносить МОЗ до суб'єктів організації та надання медичної допомоги із застосуванням трансплантації (стаття 6). У тексті цього Закону також визначено основні повноваження МОЗ у сфері трансплантації (стаття 8). Одним із таких повноважень є забезпечення формування державної політики у сфері надання медичної допомоги із застосуванням трансплантації та здійснення діяльності, пов'язаної з трансплантацією.

Для початку необхідно дати визначення поняттю «державна політика у сфері трансплантації». У колективній монографії «Державна політика у сфері охорони здоров'я»³ автори досліджують природу державної політики у сфері охорони здоров'я. На основі цього дослідження ми пропонуємо розуміти під поняттям «державна політика у сфері трансплантації» комплекс прийнятих загальнодержавних рішень чи взятих зобов'язань щодо збереження чи зміцнення здоров'я завдяки застосуванню трансплантації.

¹ Про затвердження Положення про Міністерство охорони здоров'я України: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 березня 2015 року № 267. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/267-2015-%D0%BF>.

² Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині: Закон України від 17 травня 2018 року № 2427-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19>.

³ Державна політика у сфері охорони здоров'я: колективна монографія у 2 ч. / кол. авт.; упор. проф. Я.Ф. Радиш. К.: НАДУ, 2013. Ч. 1. С. 7.

У статті 5 ЗУ «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині»⁴ визначено основні пріоритети державної політики у сфері трансплантації. Так, державна політика у цій сфері спрямовується на:

- 1) надання доступної, своєчасної та якісної медичної допомоги із застосуванням трансплантації;
- 2) забезпечення безоплатності надання медичної допомоги із застосуванням трансплантації;
- 3) додержання прав людини та захист людської гідності під час застосування трансплантації та здійснення діяльності, пов'язаної з трансплантацією;
- 4) забезпечення належної якості і безпеки анатомічних матеріалів на всіх етапах трансплантації та здійснення діяльності, пов'язаної з трансплантацією;
- 5) забезпечення дотримання основних принципів застосування трансплантації;
- 6) запобігання незаконному використанню анатомічних матеріалів людини;
- 7) координацію діяльності органів виконавчої влади у сфері застосування трансплантації та здійснення діяльності, пов'язаної з трансплантацією;
- 8) створення умов для проведення наукових досліджень, упровадження нових технологій щодо застосування трансплантації та здійснення діяльності, пов'язаної з трансплантацією;
- 9) розвиток міжнародного співробітництва у цій сфері.

Цілком очевидно, що під час формування державної політики у сфері трансплантації МОЗ має насамперед орієнтуватись на наведені вище положення як пріоритетні.

Разом із тим головною стратегічною метою МОЗ під час формування та здійснення державної політики у сфері трансплантації є збереження життя та покращення здоров'я, адже саме «збереження і поліпшення здоров'я забезпечує більш повне використання багатогранних можливостей людини, продовження тривалості активного працездатного періоду її життя та піднесення економічно значущих якісних характеристик населення»⁵.

Якщо проаналізувати дані, що стосуються кількості трансплантацій, які здійснюються кожного року, та кількості реципієнтів, які потребують трансплантації, то можна дійти незадовільних висновків, оскільки різниця між першою та другою цифрою є суттєвою. Так, зазначається, що в Україні щорічно здійснюється близько 130 операцій із застосуванням трансплантації, і це при тому, що щорічна потреба становить біля 5000 таких операцій. Варто акцентувати увагу й на тому, що з 5000 реципієнтів, що потребують трансплантації, 3400 помирають, так і не дочекавшись трансплантації⁶.

Які ж основні причини того, що в Україні виникають системні проблеми з формування державної політики у сфері трансплантації? На нашу думку, основних причин є декілька:

1. Систематична відсутність належного фінансування.
2. Фактична відсутність передбачених Законом України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» механізмів, що забезпечують функціонування системи трансплантації в Україні (відсутність системи трансплант-координації та Єдиної державної інформаційної системи трансплантації).
3. Відсутність у суспільства розуміння важливості трансплантації як методу збереження життя та покращення здоров'я, що є наслідком пасивної інформаційної політики з боку МОЗ.
4. Брак кваліфікованих лікарів та медичного персоналу, що беруть участь у проведенні операцій із застосуванням трансплантації.
5. Брак сучасних медичних технологій та медикаментів, що використовують під час проведення операцій із застосуванням трансплантації.
6. Відсутність ефективного міжнародного співробітництва у сфері трансплантації.

Вищенаведені проблеми є наслідком недосконалого здійснення державного управління у сфері трансплантації, а також свідчать про те, що стратегічно-важливі рішення, які можуть вивести систему трансплантації на якісно новий рівень, не приймаються жодним із суб'єктів державного управління у сфері трансплантації, в тому числі і МОЗ.

⁴ Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині: Закон України.

⁵ Державна політика у сфері охорони здоров'я: колективна монографія у 2 ч. / кол. авт.; упор. проф. Я.Ф. Радиш. С. 12.

⁶ В мире ежегодно выполняется до 100 тысяч трансплантаций органов, и более 200 тысяч – тканей и клеток человека. URL: https://zn.ua/HEALTH/transplantologiya-v-ukraine-otstala-ot-mira-na-celuyu-epohu-283536_.html

Водночас одним із правових механізмів, що може підвищити як кількість щорічних трансплантацій, так і суттєво вплинути на розвиток системи трансплантації в Україні, є державні цільові програми, в яких має бути сформовано підґрунтя діяльності МОЗ щодо реалізації державної політики у сфері трансплантації на певний період. Проте жодна з уже прийнятих державних цільових програм у досліджуваній сфері не була ефективною. Причини цього, а також можливості щодо підвищення ефективності таких програм ми вже досліджували⁷.

Для покращення ефективності забезпечення формування МОЗ державної політики у сфері надання медичної допомоги із застосуванням трансплантації та здійснення діяльності, пов'язаної з трансплантацією, необхідно передусім змінити фінансово-економічне підґрунтя системи трансплантації.

«Важливим є не тільки наявність гарантованого мінімального соціального пакета надання медичної допомоги, – як стверджують науковці, – але й те, щоб у громадянина був вибір, де і як лікуватися. Тому система охорони здоров'я повинна спиратися на різні форми організації. Потрібно насамперед оптимально використати те, що є: залучити кошти ззовні, зробити так, щоб вони не виходили за межі системи, а працювали на неї, застосувавши для цього відповідні механізми державного регулювання»⁸.

Ще одним важливим аспектом, на який слід звернути увагу під час розгляду питання про забезпечення формування МОЗ державної політики у сфері трансплантації, є визначення критеріїв ефективності, які будуть відображати прогрес державної політики у сфері трансплантації. В.М. Пашков головним критерієм ефективності називає «задоволення попиту на транспланти для пацієнтів, у тому числі забезпечення права на здоров'я та життя донора і реципієнта»⁹. Разом із тим науковець виділяє ряд завдань, які необхідно здійснити для того, щоб реалізувати вищезазначений критерій, а саме:

- захист прав учасників медичної діяльності у сфері трансплантації, і не лише донора та реципієнта, а також медичних працівників, які здійснюють таку діяльність;
- державна підтримка здійснення такої діяльності у сфері охорони здоров'я;
- забезпечення відповідного багатоступеневого державного контролю за цим видом діяльності.

Під час формування державної політики у сфері трансплантації МОЗ також необхідно взяти до уваги можливість впровадження медичних інновацій, що використовуються під час операцій із застосуванням трансплантації. Адже інновації значно збільшують шанси врятувати життя чи зберегти здоров'я донора чи реципієнта. Про важливість такого підходу пише у своїй статті Дж.Е. Кершнер, вкотре підкреслюючи той факт, що у XXI столітті медицина стрімко прогресує, і цей факт не можна залишати поза увагою¹⁰.

Висновки. Зрештою, головною метою під час здійснення МОЗ державної політики у сфері трансплантації має бути трансформація наявної сьогодні системи надання медичної допомоги із застосуванням трансплантації. На нашу думку, цього можна досягнути завдяки таким заходам:

- 1) покращення фінансування галузі та покращення контролю за доцільністю використання коштів;
- 2) підвищення рівня кваліфікації лікарів та медичного персоналу, що беруть участь в операціях із застосуванням трансплантації, а також створення належних умов тим лікарям та медичному персоналу, що здійснюють такі операції сьогодні, зокрема й за рахунок підвищення заробітної плати;
- 3) забезпечення закладів охорони здоров'я (акредитованих МОЗ) необхідним сучасним медичним обладнанням та медичними препаратами, необхідними для проведення трансплантації;
- 4) налагодження міжнародного співробітництва у сфері трансплантації для перейняття управлінського досвіду, а також затвердження курсу на входження до міжнародних некомерційних організацій (наприклад, Євротрансплант).

⁷ Пішта В.І. До питання про повноваження Кабінету Міністрів України у сфері трансплантації. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2019. Вип. 55. Т. 2. С. 55–58.

⁸ Державна політика у сфері охорони здоров'я: колективна монографія у 2 ч. / упор. Я.Ф. Радиш. С. 13–14.

⁹ Пашков В.М. Питання трансплантації як складова соціального експерименту в країні. URL: <https://www.apteka.ua/article/382548>.

¹⁰ Kerschner J.E. Innovation in Organ Transplantation Makes Best Use of Short Supply. Wisconsin Medical Society. Vol. 113. № 1. Pp. 35–36.

Анотація

Стаття присвячена дослідженню державної політики у сфері трансплантації. Автором проаналізовано роль Міністерства охорони здоров'я України в процесі формування та реалізації державної політики у сфері трансплантації. Визначено шляхи вдосконалення державної політики в цій сфері.

Summary

The article is devoted to the study of the state policy in the field of transplantation. The author analyzes the role of the Ministry of Health of Ukraine in formation and realization of state policy in the field of transplantation. The ways of improvement of the state policy in this sphere are determined.

Використана література:

1. Про затвердження Положення про Міністерство охорони здоров'я України : Постанова Кабінету Міністрів України від 25 березня 2015 року № 267. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/267-2015-%D0%BF>
2. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині : Закон України від 17 травня 2018 року № 2427-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19>
3. Державна політика у сфері охорони здоров'я : колективна монографія у 2 ч. / кол. авт. ; упор. проф. Я.Ф. Радиш. Київ : НАДУ, 2013. Ч. 1. С. 7.
4. В мире ежегодно выполняется до 100 тысяч трансплантаций органов и более 200 тысяч тканей и клеток человека. URL: <https://zn.ua/HEALTH/transplantologiya-v-ukraine-otstala-ot-mira-na-celuyu-epohu-283536.html>
5. Пішта В.І. До питання про повноваження Кабінету Міністрів України у сфері трансплантації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2019. Вип. 55. Т. 2. С. 55–58.
6. Пашков В.М. Питання трансплантації як складова соціального експерименту в країні. URL: <https://www.apteka.ua/article/382548>
7. Kerschner J.E. Innovation in Organ Transplantation Makes Best Use of Short Supply. *Wisconsin Medical Society*. Vol. 113. № 1. Pp. 35–36.

Vadym Pishta,

*Postgraduate Student of the Department of Administrative, Financial and Information Law
Law Faculty
Uzhhorod National University*